

Tereza Průdková

Josef I. Habsburský (26. 7. 1678 – 14. 4. 1711)

Josef Jakub Ignác Jan Antonín Eustach byl předposlední mužský člen dynastie Habsburků. Narodil se ve Vídni 26. července 1678 jako syn císaře Leopolda I. a jeho třetí manželky Eleonory Madaleny Falcko-Neuburské.

Jeho výchovu neměli překvapivě na starost jezuité, jak tomu bylo v tehdejší době zvykem, ale kníže Karel Theodor ze Salmu, katolický konvertita a přední protestant. Byl i Josefovým nejvyšším hofmistrem. O jeho náboženskou a mravní výchovu se staral František Ferdinand Rummel, učitelem společenských věd byl Johann Jakob Wagner z Wagenfelsu. Josef byl přirozeně inteligentní a schopný mladík, hudebně nadaný, lehce se učil jazykům (kromě nezbytné italštiny, latiny, němčiny a španělštiny ovládal zčásti i maďarštinu a češtinu) a již od dětství byl připravován na to, že se stane nástupcem svého otce.

Leopold I. ho také nechal velmi brzy korunovat, a to v roce 1687 na krále uherského, 1690 na krále římského. Českým králem nikdy korunován nebyl. V roce 1699 se oženil s Amálií Vilemínou Brunšvicko-Lüneburskou.

Po svém nástupu do čela monarchie (1705) Josef I. výrazně zúžil o omladil okruh svých spolupracovníků, obklopil se pragmatickými politiky a diplomaty, s jejichž pomocí se snažil reformovat Habsburskou monarchii – zasahoval do oblasti finanční, správní, uvažoval o změně systému postavení jednotlivých zemí své říše. Obměnilo se složení ministerské konference, která se za Josefova otce už takřka nescházela. Klíčové dvorské a říšské úřady svěřil Josef I. osvědčeným spolupracovníkům z okruhu svého dvora. Nejmocnějším mužem jeho vládního kabinetu se stal jakožto nejvyšší hofmistr **Karl Theodor Otto kníže ze Salmu**, císařův někdejší vychovatel. Jeho nástupcem byl od roku 1709 Johann Leopold Donat hrabě Trautson. Skutečného vůdce ministerské konference však představoval **Jan Václav Vratislav z Mitrovic**, vicekancléř království českého. Mladý císař zavedl pravidelná jednání kabinetu a dal zřídit odborné komise, zabývající se naléhavými otázkami, jakými byly například vztahy se spojenci, poměry v Uhrách či poměr říše a papežské kurie.

Josef I. se projevoval jako muž bystrých politických úsudků a racionálních řešení. Neměl sklony k autokracii, naopak si uvědomoval potřebu schopných spolupracovníků, mezi něž rozdělával úkoly i delegoval pravomoci. Na druhé straně si uchovával vnitřní přesvědčení o váze a významu císařského důstojenství a při oficiálních příležitostech vystupoval okázaleji než Leopold I.

Na jeho popud byla ustanovena komise, která měla provést revizi dosavadního zemského zřízení v Českých zemích a pořídit jeho novou osnovu. Cílem revize Obnoveného zřízení zemského mělo být sjednocení zemského práva v Čechách a na Moravě, současně sblížení zemského práva s městským, a také měly být z textu zemského zřízení vypuštěny všechny narážky na bělohorské vítěství a porážku stavovského povstání. Stavovské komise ustavené v letech 1709-1710 přerušily práci po císařově smrti a znovu se sešly až někdy ve třicátých letech.

Josef I. zasáhl i do berního systému - 11. prosince 1708 byl vyhlášen *Všeobecný akcizní řád v království Českém*, týkal se zavedení cel a akcízů (akcízy jsou nepřímé daně, k jejich vyhlášení nebylo potřeba žádat sněm o svolení). Akcízy byly všeobecně nenáviděny, protože jejich zavedení vyvolalo růst cen, a i proto byly za nedlouho zrušeny (1714). Za vlády Josefa I. se také v jednotlivých zemích monarchie začínají prosazovat zásady merkantilismu, který sám panovník podporuje.

Pro české království vydal Josef I. trestní zákoník, nazvaný *Nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské*. Byl to náš první samostatný trestní zákoník, ale šlo spíše o manuál pro praktickou potřebu dobového hrdelního soudnictví. Vyšel v letech 1707–1708 a sjednotil trestní právo v celém českém státě.

V roce 1708 se Josef I. zasadil o readmisi českého kurfiřtského hlasu, tedy o opětovné uvedení, znovuzачlenění českého kurfiřtského hlasu na říšském sněmu. Český král nebo jeho zmocněnec se readmisí opět připouštěl k účasti v kurfiřtském kolegiu (poprvé od roku 1628) a na říšském komorním soudu. Readmise českého kurfiřtského hlasu znamenala zajištění vůdčího místa habsburského císaře ve sboru svých vlastních volitelů. Jako první to docenil už roku 1711 Josefův bratr Karel, když udělil hlas sám sobě.

Co se týče válečných konfliktů Josefovy vlády, nemusel během své krátké vlády vést válku proti Osmanům, ale zapojil se do válek o španělské dědictví, ve kterých podporoval nároky svého mladšího bratra Karla, dále se musel vypořádat s povstáním v Uhrách, kde byl dokonce v roce 1707 svržen z trůnu.

14. dubna 1711 Josef I. ve Vídni nečekaně umřel a jeho smrtí byla přerušena veškerá reformní činnost, na kterou navázala až Marie Terezie a Josef II. Josef I. po sobě zanechal pouze dvě dcery, Marii Josefu (manžel August III., saský kurfiřt a polský král) a Marii Amálii (manžel Karel VII. Albrecht, bavorský kurfiřt a římský císař), Josefův jediný syn **Leopold Josef** zemřel jako kojeneček. Hlavou Habsburského domu se tedy stal jeho bratr, poslední žijící mužský potomek Habsburků Karel VI.

Použitá literatura:

URFUS, Valentin: *Císař Josef I. nekorunovaný Habsburk na českém trůně*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004.

BĚLINA, Pavel a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české IX. 1683-1740*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2011.